

Friskolornas riksförbunds yttrande över slutbetänkandet Rätt mottagare – Granskning och integritet, SOU 2021:99

Friskolornas riksförbund (nedan förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på förslagen i ovanstående slutbetänkande och vill lämna följande yttrande.

Förbundet **har i sig inget emot inrättandet av en eller flera stödfunktioner** som på ett rättssäkert sätt ska kunna bistå myndigheter vid fördjupade granskningar av bidragssökande organisationer eller annan offentligt finansierad verksamhet. Däremot ifrågasätter vi om förslagen i betänkandet är tillräckligt effektiva för att leda till vad som ska uppnås?

Förbundet

- anser därför att förslaget inte fullt ut löser viktiga problem som måste beaktas, rörande
 - rättssäkerheten i utlåtandena och konsekvenser för den sökande
 - möjligheterna att överklaga avslagsbeslut på ett rättssäkert sätt
 - sekretessbrytande bestämmelser för att få relevant information
 - lokalisering av stödfunktionen
- bedömer att förslaget bör utredas ytterligare och att stödfunktionerna på ett tydligare sätt bör kopplas till polisen, och i förekommande fall, de regionala center som upprättats för arbetet mot organiserad brottslighet
- ifrågasätter därför också om förslaget om att inrätta en stödfunktion kopplad till Centrum mot Våldsbejakande extremism täcker de behov som kan finnas av information om olika aktörer för att stoppa brottslighet hos bidragssökande organisationer eller annan offentligt finansierad verksamhet.

Synpunkter på förslaget

Förbundet följer kontinuerligt Skolinspektionens beslutspraxis rörande tillstånd, ägar- och ledningsprövning och tillsyn. Förbundet har därmed också tagit del av de beslut som fattats kring olika fristående skolor och dess företrädare när det gäller frågor om extremism och antidemokratiska kopplingar.

Ingen vill att en skola, vare sig den är kommunal eller fristående, ska ha huvudmän eller anställda med kopplingar till extremism eller brottslighet. Ingen vill att skolans ekonomiska medel ska förskingras genom ekonomisk brottslighet. Ingen vill att elever ska riskera att radikaliseras eller få sina demokratiska rättigheter beskurna. Detta är tydliga ställningstaganden vi alla kan vara eniga om. Men att nå dessa mål får inte bli så viktigt att det tummas på andra viktiga rättsprinciper, exempelvis rätten att få ett transparent och välgrundat beslut som är motiverat och gör att den som får ett avslag förstår vad som ligger denne till last. Överprövande domstol måste också kunna utläsa fakta ur beslutet och kunna ta ställning till om beslutet är rätt och riktigt. Då får det inte finnas risk att beslutet grundar sig på svepande bedömningar och sekretessbelagda uppgifter som inte lämnas ut.

Just nu finns två ärenden om att återkalla godkännandet för fristående skola i domstol för prövning. I båda ärendena utgör rapporter från SÄPO grund för Skolinspektionens beslut. Det har inneburit svårigheter till och med för de skolhuvudmän som besluten gäller att få ta del av rapporterna från SÄPO. Domstolarna har ännu inte avgjort den rättsliga prövningen av om det finns fog för Skolinspektionens återkallelse av besluten.

Förbundet kan se svårigheterna när ytterligare en instans ska utgöra "mellanhand" mellan SÄPO och andra myndigheter, exempelvis Skolinspektionen. Det riskerar leda till ytterligare utlåtanden och rapporter som i ännu högre utsträckning blir otydliga och inte ger ett tillräckligt transparent underlag för beslutande myndighet. Förbundet har full förståelse för att SÄPOs rapporter innehåller uppgifter som rimligen bör vara sekretessbelagda för SÄPOs eget arbete och i förhållande till sitt uppdrag. SÄPOs uppgift är inte att i första hand stödja Skolinspektionens och andra myndigheter i deras beslutsfattande. Däremot är det Skolinspektionens (och andra myndigheters) uppgift att fatta rättssäkra och välgrundade beslut och då kan dessa inte bygga på uppgifter som inte tydligt visar på varför en skolhuvudman inte bör starta en skola eller ha den styrelse som valts (och därmed beviljas bidrag).

Förbundet vill också påtala att det ligger ett stort fokus på våldsbejakande extremism avseende stödfunktionen. Men det är tydligt att det inte är enda problemet vid bedömningen av om ägare och ledning vid exempelvis en fristående skola ska godkännas. Här finns också annan grov organiserad brottslighet att ta hänsyn till och som i vissa fall förvisso kan kopplas till våldsbejakande extremism, men inte alltid. Det är synnerligen ovanligt att det bland fristående skolhuvudmän förekommer sådan brottslighet, men just för att det är så ovanligt kan det finnas behov av stöd. Vi bedömer att polisen också bör få en tydligare roll när det gäller råd och stöd till beslutsfattande myndigheter. Även

andra myndigheter eller myndighetssamarbeten bör kunna utgöra stöd. Och då är det möjligt att en stödfunktion till myndigheters beslutsfattande om bidragssökande organisationer och liknande inte är bäst lämpad att finnas i anslutning till Centrum mot våldsbejakande extremism. Det finns också ett värde i lokal kännedom om verksamma i olika organisationer som blir föremål för myndigheters beslutsfattande om bidrag och liknande. Därför kanske sådana stödfunktioner bör ligga regionalt? Det finns exempelvis ett myndighetssamarbetande Centrum mot organiserad brottslighet i Göteborg, som skulle kunna utgöra ett tydligt stöd för både kommuner och övriga myndigheter som är i behov av stöd för sitt beslutsfattande. Dessa regionala centrum har ofta en mycket god kännedom om de aktörer som är kopplade till organiserad brottslighet, liksom även våldsbejakande extremism.

Förbundet anser därför att det finns ytterligare flera frågor att ta ställning till om hur en eller flera stödfunktioner skulle kunna samordnas för beslutsfattande myndigheter, samtidigt som sekretessfrågor och skyddet för enskildas integritet och rättsäkerhet måste beaktas. Förbundet anser inte att förslagen i rubricerat betänkande ger tillräckliga svar på dessa frågor eller säkerställer att syftet med förslagen verkligen uppnås.

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Gudrun Rendling
förbundsjurist